

הרב גבריאל קדוש

בואו נצא לקראת שנה של שבת

א. הקדמה

לאחר שנות גלות ארוכות, המצוות התלויות בארץ כיום אינן מקוימות על ידינו באופן השלם שלהן. המצוות אינן בכל הדרן ותפארתן כמצווה מן התורה, כיוון שלרוב הדעות מצוות התלויות בארץ בכלל, ומצוות השמיטה בפרט, הן כיום מדרבנן.

כתוצאה מההתרחקות מקיומה המלא של השמיטה, נוצר נתק מסוים בינינו לבין המצווה. הרב קוק זצ"ל¹ כבר עמד על קושי זה בהרגשת היחס לכל המצוות התלויות בארץ, ובכללן היחס למצוות השמיטה:

מלאי חיים הם לנו, הזיכרונות האצורים בזכר, שאנו עושים... בשיטות המעשיות של חכמת ההלכה לכל המצוות התלויות בארץ. מצומקים נראים לנו עתה הדברים, צורה דלה יש להם מבחוץ, אבל חיים וענין רב הם מלאים בפנים, אנו מערימים על שמירת השמיטה במכירה לנוכרי את הקרקעות... אבל אלה הגרגרים הזעירים - כח צמיחה גנוז בהם, אל כל מה שהם עורגים, מכל מה שהם צומחים בעבר, ואת כל מה שהם עתידים להצמיח להבא... וכן הם פועלים בחשאי על הנשמה הקיימת.

למרות הצמצום בפועל של קיומן של המצוות התלויות בארץ בכלל ומצוות השמיטה בפרט, בכל אופן יש בהן כוח חיים גדול, והן פועלות על האומה בכללה. הן כהכנה לקראת קיומן השלם של המצוות התלויות בארץ, והן בקשירת קשרים אמיתיים לרוחה ונשמתה של האומה.

1. ספר אורות, אורות התחיה ה (עמ' נז).

לא לחינם דרשו חז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת" (ע"ז ג ע"א). ברור הדבר שלא מדובר רק בהכנות הגשמיות הנצרכות לכבוד שבת, אלא גם בהכנת האדם עצמו לקראת היום שממנו מתברכים כל הימים, מקור הברכה והשפע, מקור אמונתנו וחיותנו. לחיות במשך כל ימי השבוע את הרגשת השבת בתודעתנו, "כעבד ישאף צל" וכאוויר לנשימה ולנשמה. אם נכון הדבר בשבת בראשית, על אחת כמה וכמה ששבתה של הארץ צריכה הכנה ראויה.

כיצד, אם כן, אנו צריכים להכין את עצמנו לקראת שבת השנים, לקראת שנה שכולה שבת? כיצד נוכל להתכונן מחשבתית ומעשית למצווה זו?

נראה שכל עוד תהליך שיבת ציון והגאולה לא הושלמו, מצוות השמיטה לא תהיה במעלתה השלמה. אך על ידי התבוננות והכנה ראויה נוכל לשנות את גישתנו ויחסנו למצווה זו מתוך ציפייה לישועה ולקיומן המלא של כל המצוות התלויות בארץ.

ההכנות צריכות להיות הן בתחום הלימודי, בלימוד ערכיה, מגמותיה והלכותיה של מצווה זו, והן בצורת קיומה המעשי במגזר החקלאי ובמגזר הצרכני.

במאמר זה ננסה, בעז"ה, להתמקד בשני נושאים עיקריים:

1. השביעית בתודעת הציבור והנחלת ערכיה.
2. קיומה של מצווה זו בימינו הלכה למעשה.

ב. הנחלת ערכי השמיטה

כאשר אנו באים לבחון את ערכיה של שנת השמיטה, ננסה ללמוד ממצוות השבת אשר דומה מבחינות רבות למצוות השמיטה. באמצעות העיון והלימוד נוכל לבנות את היחס הנכון למצוות השמיטה. ספר החינוך² כותב על היחס בין שבת לשמיטה:

שרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו **ענין חידוש העולם** כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (שמות כ, יא)... ולכן ציוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, **כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל**

2. מצווה פד.

שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

מלבד הדגשת הבעלות שיש לריבונו של עולם על עולמנו, הבאה לידי ביטוי במצוות השבת והשמיטה, יש גם עניין מהותי בזמנים של השבת והשמיטה, שיש בהם כוח מחייה ומשפיע לזמנים שיבואו אחריהם, ששת ימי המעשה ושש השנים.

היטיב לבטא עניין זה בעל ה"כלי חמדה"³:

ולהורות להם שהם העם הנבחר מהקב"ה והם רק תחת השגחתו יתברך שמו, ציווה להם הקב"ה מצוות שמיטה שכל שנה שביעית יהיה שמיטה, ולא יזרעו ולא יקצרו, ואף על פי כן יהיה להם ברכה לאכול שנה שביעית, ולכן המצווה בשנה השביעית כמו שנתן הקב"ה כוח בשבת להשפיע בו ברכה ומי שמשמר שביעית שופע לו ברכה בכלל שש השנים. וזה היה תכלית ויסוד קיום ישראל בארץ ישראל להורות להם שכל הצלחתם בעבודתם בזריעה וקצירה וקיומם בארץ הוא רק על ידי שביתה בשביעית.

נמצאנו למדים שבדומה לכוחה של שבת בהשפעתה על ימי החול, כן כוחה של שמיטה להשפיע על שש שנות העבודה שקדמו לה ועל אלה שיבואו אחריה.

כיצד נוכל להגביר את התודעה בערכיה של מצווה זו?

לו זכינו לקיום שנת השמיטה כהלכתה, כחיוב מן התורה, ערכי השמיטה היו מתגלים בשגרת חיינו. יחסנו לאדם, לעם ולארץ היו משתנים שינוי מוחלט. כל זאת מכיוון שערכיה של השמיטה פרוסים על פני תחומים רבים בעולמנו. כיצד בכל זאת ניתן להנחיל ולחוות את ערכי השמיטה כיום? האם נשאר את קיומה לציבור קטן של חקלאים? האם נתייחס אליה כאיסורים בלבד, כדוגמת החששות מאכילת פירות וירקות שלא גדלו על פי ההלכה או האם גם היום יש במצווה זו גדרים של 'קום ועשה', של פעולה ולימוד הנדרשים מאתנו? האם כיום, כשחלק קטן מאוד של הציבור הוא חקלאי ורוב הציבור עסוק בתעשייה, מסחר והיי-טק, יכול אדם לומר שמצוות השמיטה במכלולה הרחב אינה נוגעת לו?

3. פרשת בהר, אות א, ד"ה "והנה זאת הראה הקב"ה".

אם נמשיך להעמיק בטעמיה של מצווה זו כאשר היא נעשית בכל תוקפה כמצווה מהתורה, נגיע למסקנה שגם כיום רוב מוחלט של ערכי השמיטה ניתנים ליישום, למרות העובדה שאיננה מצווה מן התורה, ועל אף שרק ציבור קטן עוסקים בחקלאות.

יש שראו את טעמה של השביעית **בדאגה לזולת**, כפי שמוזכר בתורה:⁴ "והשביעית תשמטנה ונטשתה **ואכלו אביוני עמך** ויתרם תאכל חית השדה", וברמב"ם:⁵ "לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם". וביתר פירוט בדברי הרב קלישר:⁶

ללמוד מזה גם שלא יתנשא העשיר על העני, אמרה תורה שבשנה השביעית כולם שווים, יחד עשיר ואביון יש להם רשות בגנות ובשדות לאכול לשבעה.

ובדברי הרב קוק זצ"ל:⁷

שנת שקט ושלוה, באין נוגש ורודה, "לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה", שנת שוויון ומרגוע... אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית... אין חילול-קדש של קפדנות רכוש פרטי בכל תוצאותיבולה של שנה זו, וחמדת-העושר, המתגרה על-ידי המסחר, משתכחת - "לאכלה ולא לסחורה"... רוח קדושה ואצילות שפוך על פני כל, "שנת שבתון יהיה לארץ, שבת לה!".

הדאגה הסוציאלית לשכבות חלשות בעם ישראל יכולה להיות לנו אתגר גדול דווקא בשנת השמיטה ובמיוחד בשנה זו.

יש שלמדו מהשמיטה עבודה על מידות האדם, לחנך ולהרגיל את האדם באופן אישי למידות טובות, **ביטחון בה'**, **מידת הוותרנות והאפשרות לעיסוק בתורה**. כדברי ספר החינוך:⁸

ועוד יש תועלת בדבר לקנות בזה מידת הוותרנות... ועוד שיוסיף האדם ביטחון בה' יתברך... כי לא לעולם יהיו טרודים בעבודת האדמה לצורך החומר, רק שנה אחת יהיה חופשי לנפשו, וכאשר יפרוק עול עבודה, יעסוק בתורה וחכמה.

4. שמות כג, יא.

5. מורה נבוכים ח"ג פל"ט.

6. ספר הברית, ויקרא כה, ב, ד"ה "ושבתה הארץ".

7. שבת הארץ א, הקדמה (עמוד 64).

8. מצווה פד.

יש שלמדו את טעם השמיטה בידיעה **שהארץ היא של הקב"ה** שהוא שבראה ונתנה לישר בעיניו, כפי שהוזכר בספרא:⁹ "אני אמרתי להם שיהו זורעים לי שש משמיטים לי אחת, בשביל שידעו שהארץ שלי". וכן בגמרא:¹⁰ "אתא ההוא תלמידא, אמר ליה (לרבי אבהו): מאי טעמא דשביעתא? אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא".

ובספר החינוך:¹¹

ולכן ציווה הקב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו, מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה כי יש לה אדון על אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצווה עליו להפקירם.

ודאי שהיחס לארץ ישראל כארצו של הקב"ה והחיבור בין ישראל לארצו חייבים לתפוס מקום חשוב בלימודי השמיטה והחינוך אליהם, והשמיטה היא גורם מְזַמֵּן להעמקה בערכים אלו. הקביעה שקיומה של תורה ויישומה יכולות להיות דווקא בארץ ישראל, מקבלת משמעות מיוחדת במצוות השמיטה. החיבור בינה לבין הארץ הוא חיבור פנימי ביותר, עד כדי שהתורה מבטיחה בשנה זו הנהגה ניסית, ברכה כפולה ומשולשת ביבול הארץ. הארץ נענית למקיימי מצוותיה, וחלילה להיפך, מְגַלָּה את בניה בעוון ביטול שמיטה. זה ייחודה של מצוות השמיטה שעליה נדרש "מה שמיטה מסיני, אף כל המצוות מסיני". כי כוחה של מצווה זו לגלות את השייכות הבלעדית של תורה ומצוות דווקא לארץ ישראל.

יש שטעמה של שמיטה נראה להם **כיסוד האמונה בבורא עולם**, כדברי ספר החינוך:¹² לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבותינו עניין חידוש העולם... והוא כעניין שאנו מונין ששת ימי השבוע, ובפירוש האברבנאל: "ששמיטת הארץ תהיה כמו השבת המקודשת אשר לישראל... וכאילו ארץ ההיא למעלת קדושתה... תעיד בפינה הזאת מה שיעיד העם הישראלי בשבתותיהם".¹³

9. ספרא בחוקותי פרשה ב פ"ט.

10. גמי סנהדרין דף ל"ט א'.

11. מצווה פד.

12. שם.

13. פירושו לפרקי אבות.

ובדברי הרב קוק זצ"ל: "אותה הפעולה שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה".¹⁴

חיזוק ערכי האמונה, וחיזוק יחסנו לארץ ישראל ולזולת, הם דברים שאסור לנו לדלג עליהם בשנה זו. ודאי שגם כיום, כשקיום השמיטה מדרבנן, נוכל לחוות ערכים אלו במלואן. ערכי שמיטה אלו אינם שייכים דווקא לחקלאים אלא לציבור כולו. כאשר מצוות השמיטה באה לידי ביטוי באסור והמותר במלאכות הקרקע לציבור החקלאים, ובצרכנות על פי ההלכה, נותרה לנו המשימה להביא לידי ביטוי את ערכי השמיטה לנחלת הכלל.

חובה עלינו לרכז מחשבות ורעיונות, בהתארגנות קהילתית וממלכתית, לצורך חיבור לערכי מצווה חשובה זו של שנת השמיטה. נראה שריבוי העיסוק בעניינה של שמיטה על ערכיה והלכותיה בשנה זו, יקרבנו לכל מה שמסמלת ומביעה מצווה זו בקשר בינינו לבין ריבוננו של עולם ובקשר בינינו לבין הארץ.

ניתן לקיים בשנה זו תכניות של "כולל יום שישי" אשר יעסקו בערכי השמיטה האמוניים וההלכתיים; להכריז על שנה זו אשר בה העזרה לזולת תהיה נושא שנתי בסדר היום הציבורי שלנו; לגייס כספים מכספי מעשר לטיפול בעניי ישראל; לשפר את יחסנו לארץ ישראל כארצו של הקב"ה, ועוד.

התשוקה לקיים את המצווה כהלכתה תבוא לנו על ידי התעמקות בעניינה של שמיטה, ומתוך כך תגבר האפשרות לקיומה של מצווה זו במלוא הדרה ותפארתה. ככל שנחווה יותר את ערכיה של שמיטה ובמיוחד בדורנו, כשעם ישראל מתקבץ ומתיישב בארצו, כך הרצון והיכולת לקיום המצוות כהלכתן ילך ויגדל.¹⁵ מתוך כך נזכה בעז"ה לקיום שמיטה מדאורייתא כאשר כל יושביה עליה בכל מרחבי ארצנו.

ג. שמיטה הלכה למעשה

לצד העיוני-תודעתי של מצוות זו, יש השלכות על אופן קיומה של השמיטה בתחום הצרכני וביחסנו לפירות ולעבודת הקרקע. אם נמקד את העיון בהלכותיה של שנה זו, כפי שבאים לידי ביטוי בפן ההלכתי, נמצא שמצווה זו מכילה הרבה יותר מכפי מה שהיא מצטיירת בתודעתנו. כמובן שלא נוכל עדיין לחוות את רמתה ודרגת השפעתה של מצוות השמיטה על האומה ועל הארץ כמו בזמן שחיובה היה מן התורה, בגלל היותנו חסרים את מצבה

14. הקדמה לשבת הארץ (עמ' 64).

15. ראו סידור עולת ראי"ה, ברכת הפרשת תרומות ומעשרות, עמ' שנה-שנד.

הרוחני של האומה. אך באמצעות קיומה המעשי נשתדל ליישם את רעיונותיה ומגמתה של שמייטה גם בתקופה זו שחיובה מדרבנן.

נעסוק בשני נושאים: בתחום הצרכני וביחס לפירות שביעית.

יש שאלה חדשה-ישנה, בעניין מקור הפירות והירקות שנקנה בשנה זו: האם נעדיף תוצרת חקלאית מערבים על פני תוצרת מחקלאים יהודים, או שמא נרצה דווקא תוצרת חקלאית מיובאת? שאלה זו, של העדפת קנייה מתוצרת ישראלית דווקא, נדונה בפוסקים גם בלי קשר לשמייטה. אך לקראת שנת השמייטה שבה ועולה שאלה זו ביתר חריפותה.

חז"ל¹⁶ כתבו עניין זה כחיוב:

מנין כשהוא מוכר לא תהיה מוכר אלא לעמיתך? תלמוד לומר 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך', ומנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך? תלמוד לומר 'או קנה מיד עמיתך'... מניין לרבות דבר המטלטל תלמוד לומר ממכר לרבות דבר המטלטל.

הראשון לציון הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל הביא דברי חז"ל אלו כפסק: ¹⁷ מצוות חכמים זו היא בניין אב לכל עבודה משותפת של מוכר וקונה או פועל ובעל הבית, בין שהיא מעשית בצורה של משא ומתן מסחרי או שכירות זמנית שתהיה נעשית בישראל". והוסיף הרב עוזיאל זצ"ל, שיש בכך משום חובה, לאומית "אחוואית", כלשונו, בנוסף על מצוות הצדקה.

אחת הטענות להעדפת תצרוכת חקלאית ערבית או מיובאת במשך כל השנים, ולא דווקא בשנת השמייטה, היא המחיר הזול של התוצרת. על כך כבר קבעו הפוסקים על סמך דברי חז"ל דלעיל שיש להעדיף את התוצרת של ישראל, אפילו אם היא נמכרת במחיר גבוה יותר.

שיעור התוספת הזו אינו מוערך בהשוואה לעבודה לא יהודית אלא לפי דרגת מקום העבודה, טיב התוצרת והרווחים בפועל של החקלאי היהודי לעומת רמת חייו, ועוד מרכיבים נוספים.¹⁸

16. ספרא בהר פרשה ג פ"א.

17. פסקי עוזיאל בשאלות הזמן, סימן מח אות א.

18. פסקי עוזיאל בשאלות הזמן, סימן מח אות ב.

עיקרון זה נלמד ממה שנאמר בעבד עברי: "כי טוב לו עמך",¹⁹ ודרשו חז"ל: "עמך במאכל, עמך במשתה",²⁰ ומכאן שיש לחייב את האדון להשוות את חיי העבד העברי לרמת החיים שלו.

וכן אמרו: "כי ימכר לך אחיך העברי - שתנהוג בו כאחווה".²¹ ובכלל מנהג אחווה הוא לדאוג לחייו של הפועל שיהיו משופרים ומכובדים במידה ידועה. קריאתו של מרן הרב קוק זצ"ל²² להשתמש בתוצרת של יהודים מהדהדת באוזנינו:

התגברות להשתמש בתוצרת אחינו בארץ ישראל תחזק גם כן את האהבה ואת האחוה בכל שדרותינו, ותעזור הרבה גם לרפואת הפצעים הרוחניים שלנו... התחזקו להשתמש בתוצרת ארץ ישראל מעשי ידי אחינו, בוני חרבותיה, ונזכה כולנו לגאולה שלמה במהרה בקרוב.

נציין את העובדה המרה והכואבת, ולצערנו גם הנשכחת, שבמקרים של צריכת ירקות ופירות מערבים, אויבי ישראל, כל בר בי רב מבין את חומרת הדבר של חיזוק אויבינו לעומת החלשת החקלאים היהודיים.

בשנת השמיטה ישנו, לכאורה, שיקול נוסף להזדקק לתצרוכת ערבית, והוא הערעור על היתר המכירה שנהגו בו חקלאי ארץ ישראל לפי הוראותיהם של גדולי הדור הקודם ולפי הוראותיה של הרבנות הראשית לישראל לדורותיה. הרי היתר זה מתבסס על מכירת הקרקע לגוי ובכך עוברים, לכאורה, על מה שכתוב בתורה "לא תחנם" - לא תיתן להם, לגויים, חנייה בקרקע.²³

והנה, קרה דבר והיפוכו: מרוב 'הידור' והחמרה באיסור מכירת קרקע לגוי לזמן מוגבל, ואפילו מכירת החלק העליון של הקרקע, נוצר מצב שהביא לכך שהערבים, אויבי החנייה של עם ישראל בארצו, מגדילים ומרחיבים את שטחי החקלאות שלהם ואת אחיזתם בארץ קודשנו, כדי שיוכלו לספק פירות וירקות לאלו שמהדרים באיסור "לא תחנם".

19. דברים טו, טז.

20. קידושין כ ע"א.

21. ספרא בהר פרשה ה פ"א.

22. כרוז שפורסם בעיתון "ההד" אדר תרצ"ד, והובא בספר אוצרות הראיה ח"ד (תשנ"ג), עמ' 121.

23. עבודה זרה כ ע"א.

מלבד העניין ההלכתי, עומדת לפנינו שאלה מוסרית-רוחנית: האם אין לנו אחריות לאחינו בני ישראל החקלאים?! האם דווקא בשנת השמיטה, שאמורה לאחד את עם ישראל, נתפלג ונפקיר חלק מעמנו?!

אין לשער גודל החרפה וחילול השם ועוצם הרשעה שיש בזה. דמי לבבי כסיר ירתחו וכאבי עד לשמים מגיע מהמצב האיום הזה, מהנפילה של תורה ויראת שמים אמיתית שיש בעניין זה.²⁴

ברור, אם כן, שכצרכנים גישתנו למצוות השמיטה חייבת לכלול את קיומה של מצווה זו ותכליתה באופן היותר רחב ומתוך אחריות גדולה.

דוגמה נוספת של מימוש ערכיה של השמיטה, נמצאת גם בדינים המיוחדים ביחס לפירות הקדושים בקדושת שביעית. דרשו חז"ל²⁵ על הפסוק "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך"²⁶ שאסור לסחור בפירות שביעית. האיסור לסחור בפירות שביעית כולל בתוכו את ההבנה שפירות שביעית אינם של בעל הקרקע. כפי שפירש רש"י²⁷ במקום "אף על פי שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, **אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית** אלא הכל יהיו שווים בה אתה ושכירך ותושבך".

מחשבתו של האדם כי האדמה שלו היא והפירות שלו, היא מחשבה שאינה במקומה. המחשבה צריכה להיות "לה' הארץ ומלואה"²⁸ וכדברי ר' אבהו:²⁹ "אמר הקב"ה לישראל, זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא". ביטול מחשבתו של האדם כבעל הבית על אדמתו ופירותיה, באה לידי ביטוי גם בדברי ספר החינוך³⁰ "כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה, כי יש לה אדון עליה ועל אדוניה, כשהוא חפץ הוא מצווה אליו להפקירם".

נראה שיש מבט נוסף באיסור סחורה בפירות שביעית שמלבד ה"לא תעשה" שיש בדבר, כדי שהחקלאי לא ירגיש שהוא בעל הבית על הפירות. מלבד

24. אגרות הראיה אגרת שטו.

25. עבודה זרה סב ע"א.

26. ויקרא כה, ו.

27. רש"י שם, ד"ה "והיתה שבת הארץ".

28. תהילים כד, א.

29. סנהדרין לט ע"א.

30. מצווה פד.

איסור סחורה בפירות שביעית, ועוד דינים שהם בגדר ההימנעות, יש עוד עניינים של יחס חיובי כלפי הפירות בגדר של "עשה", כגון חיוב אכילה, כפי שמובא בדברי הרמב"ן.³¹ וכן מובא בספר חסידים:³²

רמב"ן מנה עוד מצווה אחרת בזה, והיא האכילה לפירות שביעית, מאומרו 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ודרשו 'לאכילה ולא לסחורה'... וכן כפל הכתוב מצווה זו 'ואכלו אביוני עמך' כלומר מצווים הם לאכול פירות אלו ולא לעזבם להפקר.

איסור הסחורה בפירות שביעית מבטא את קדושתם ומעלתם של פירות שביעית. שהרי סחורה משמעותה החלפה של מוצר במשנהו או בכסף או בדמי כסף. אין ערך עצמי למוצר אלא ערכו רק בשוויו. אך פירות שביעית אסורים בסחורה משום שיש להם ערך עצמי - יש בהם קדושה. וקדושתם של פירות שביעית גדולה כל כך שאין אפשרות להעביר את קדושתם למשהו אחר אלא בכל מצב קדושתם עליהם.

בירושלמי³³ למדו זאת מדין יובל: "כי יובל היא, קודש תהיה לכם מן השדה,³⁴ ומה היא קודש אף תבואתה קודש", מה היא קודש - הארץ קודש, אף פירות הארץ בשביעית קודש.

חובת ההפקר של פירות שביעית באה לידי ביטוי באיסור הסחורה בהם. השוויון בין כל בני אדם ביחסם לרכוש ולאֶרץ, וכמקבלי מרות של ריבוננו של עולם "כי לי כל הארץ", מחייבת שלא יהא מסחר בדבר שכולם שווים בו. הסוחר הוא הבעלים, וכאן אין בעלים על הפירות אלא כולם שווים. שוויון זה נובע מכך שהארץ קדושה ופירותיה קדושים. וכך דברי הרב קוק זצ"ל:³⁵

אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית, ושלוש אלוקי שורר על כל אשר נשמה באפו... אין חילול קודש של קפדנות רכוש פרטי בכלל תוצאות יבולה של שנה זו, וחמדת העושר המתגרה על ידי המסחר משתכחת לאכלה ולא לסחורה.

ההרגשה הזו ביחס לרכוש האדם שנועד רק לשימושו בשביל עבודת ה' ראויה היא שתתפוס מקום נכבד במסחרנו בכל השנים, וביתר שאת בשנת השמיטה,

31. על פי השגות הרמב"ן לספר המצוות (מצות עשה ג).

32. ספר חסידים, פרק ראשון, מצוות עשה התלויות בא"י ואפשר לקיימן בזמן הזה, סי' יט.

33. שביעית פי"ד ה"ז.

34. ויקרא כה, יב.

35. שבת הארץ א, הקדמה, עמ' 64.

עד שנגיע בעז"ה למצב שמתאר הרב קוק זצ"ל:³⁶ "רוח קדושה ואצילות שפוך על פני כול, שנת שבתון יהיה לארץ, - שבת לה".

נמצאנו למדים שההלכות הנוהגות בפירות שביעית, יש גם בהם בכדי לרומם את יחסנו למצווה זו.

ד. סיכום

נודה על האמת, שהמפגש עם שנת השמיטה בתודעתנו של הציבור הרחב, שלומי אמוני ישראל, מתבטא אצל הירקן בקניית ירקותינו, כשמקדמת אותו כרזה ענקית של 'חנות שמיטה לחומרה' או כאשר על ההודעות בתווית מוצרים תעשייתיים, בנוסף על הכיתוב 'ללא חשש...', מתווסף בשנה זו הכיתוב 'ללא חשש שמיטה'. לצערנו, מצוות השמיטה התגמדה והשוותה לאיסורים תוך התעלמות מכל מכלולה הרחב. וכמו ששבת בתודעתנו אינה רק חשש לאיסור מוקצה וכדומה, כך אמורה להיות לנו מצוות השמיטה.

נוסיף על כך את "מלחמות היהודים" על האפשרות להסתמך על היתר המכירה, והנה לך מתכון למצווה שאפילו שלומי אמוני ישראל מייחלים שלא תבוא לידם, ואם כבר באה, הם תוהים כיצד עוברים אותה בשלום. אוי לאותה בושה!

נראה שדווקא עם שיבת עם ישראל לציון בדורנו והתפתחות היישוב היהודי, נוסף הצורך להחיל את מצוותיה של התורה בכל מערכות החיים הציבוריים שלנו. הדבר מחייב אותנו, שוחרי התורה והמצווה, לחשיבה עמוקה ויצירתית- כיצד נדאג לכך שנחשוק ונצפה לשנת השמיטה לפחות כמו הציפייה ליום השבת.

האמונה והביטחון בבורא עולם, קונה שמים וארץ; הקשר לארץ המתבטא בקיומה של תורה ומצוות דווקא בה; ערכיה החברתיים והעניינים הכלכליים בחברה בישראל; הדאגה לזולת "וחי אחיך עמך"; כבודה ומעמדה של הארץ וקדושת פירותיה, הם צריכים להיות לנו זרז לשאיפה להרחבת תודעת השמיטה בצורתה השלמה והמקיפה, יחד עם ההשתדלות לקיומה באופן היותר שלם. הדבר נכון לא רק בשנה זו של שמיטה אלא גם בשש השנים שקודמות לה. נסיים בדברי הרב קוק זצ"ל:³⁷

36. שם, עמ' 65.

37. שבת הארץ א, הקדמה, עמ' 64.

נשמת האומה והארץ יחדיו פועלות את יסוד הווייתן, תובעות את תפקידן, להוציא אל הפועל את עריגת קדושתן, בשנת שבתון. העם פועל בכוחו הנפשי על הארץ, זרע ד' מתגלה על-ידי השפעתו הרוחנית, והארץ פועלת על העם, להכשיר את תכונתו לפי חפץ חיים אלוקיים שלמים בתבניתם. שנת שבתון מוכרחת היא לאומה ולארץ!

שנה של שלום תהיה לארץ!

מחשבת השמיטה

- השמיטה במהלך הדורות - הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל
- משרשי המצווה - הרב משה צבי נריה זצ"ל
- שנת השמיטה וערכיה החינוכיים - הרה"ג יעקב אריאל
- הקשר השלם שבין העם והארץ במצוות השמיטה - הרב גבריאל קדוש
- הערבות ההדדית במצוות השמיטה - הרב יהושע ון דייק
- אופייה של מצוות השמיטה כיום - הרב עזריאל אריאל
- רוב יהודי העולם בארץ ישראל - הרב יהודה הלוי עמיחי
- שבת לה' - הארץ שלנו משום שאינה שלנו - הרה"ג יעקב אריאל

